

קהילה מלבבת

"העיסוק בהקמת קהילה סביב הגינה מצמיח אנשים". צילום: צבי הלברסט

עם גידולי פרי וירק ופינוט ישיבה. לצד הפיתוח הפיזי התפתחו קהילות ייחודיות של תושבי השכונה, שהמכנה המשותף ביניהם היה הגינה, הקיימות והמרחב הציבורי בשכונה. בתל אביב יש כ־60 גינות. היוזמה להקמתן באה בעיקר מקבוצת תושבים שחיפשו אלטרנטיבה למודל הצרכני המקובל של המאה ה־20. קיים קשר הדוק בין הסיוע וההיענות של הרשות המקומית למספר הגינות ביישוב. נתון מעניין נוסף מחבר את הקהילה האתיופית לגינות הקהילתיות. בני הקהילה חובקים עשרות גינות בכל הארץ, שבהן הם מגדלים לרוב טף ותבלינים ספציפיים, כך שהן משמשות בעיקר לגידול מזון. השטחים שלהם יחסית קטנים אך הם למדו להשתמש בשטח המוקצה בדיוקנות תוך ניצול מקסימלי של השטח."

מיהם האנשים שמובילים סוג כזה של פעילות?

"סוג האנשים או ליתר דיוק ה'משוגעים' לדבר מגוון מאוד, אפשר לאפיין אותם כיזמים, אנשים שתחום הסביבה והקיימות והמרחב האישי קרוב לליבם. בדרך כלל גברים ונשים עצמאיים, כאלה שיודעים להרים פרויקט באופן אישי או קבוצתי. אין ספק כי העיסוק בהקמת קהילה סביב הגינה מצמיח אנשים. עצם הפעולה המשותפת ויצירת תהליך קבוצתי מעלה לאנשים את תחושת השייכות והמסוגלות. גם כאלה שלא ידעו שיש

הקהילתית בפלורנסטין. לפני שריכזתי את הגינה הנפש שלי חיפשה מקום רגוע, עברתי משבר בחיים והגינה הייתה למקום מפלט".

איך עובד התהליך?

"לשמחתי, כיום יש לרשויות רבות הליך מוסדר בנושא. בשלב הראשון מתארגנת קבוצה של חמישה עד עשרה אנשים, המארת שטח מתאים לגינה ומסמנת אותו. לאחר מכן היא מתווה קו תכנוני לגינה, מטרות ויעדים, כאמור, בתיאום ובאישור הגורמים העירוניים. לאחר התכנון מתחילים להוציא תוכניות לפועל: תיקבע תוכנית עבודה משותפת לתושבים ולעירייה ובמידת האפשר ובהתאם לרשות יוגדר סיוע עירוני מתאים – ויוצאים לדרך. היוזמה מגיעה גם מהרשויות וגם מהשטח. ברשויות מקומיות שבהן ההליך עדיין לא מוסדר, היוזמה מגיעה בעיקר מהשטח מלמטה למעלה. במקביל נעזרים בנו כעמותה כדי לרתום את הרשות".

איפה אפשר למצוא גינות קהילתיות בישראל?

"ירושלים היא בירת הגינות הקהילתיות בישראל, עם כ־70 גינות קהילתיות. למעשה, כל הסיפור התחיל בירושלים. העיר מנוהלת כמנהלות, כקהילות, ולכן נוצר ריכוז כוח שכונתי אדיר. התושבים יודעים די בקלות למפות את הצרכים והיוזמה הברוכה עשתה לה כנפיים. תושבים לקחו אחריות על המרחב הציבורי שליד ביתם והפכו שטחים מוזנחים לגן עדן

הביקוש העולה לגינות קהילתיות מעיד על הכמיהה של אנשים להתחבר לטבע, להעמיק את הקשר עם השכנים, ויחד להמתיני ליכול שיצמח מכל הטוב הזה. סיפורי פריחה

כרמית יוכפז

קרוב ל־500 גינות ישנן כיום בישראל, ורק בשנה האחרונה נוספו עוד עשרות גינות, ביוזמה ובעידוד

של משרד החקלאות. הגינה הקהילתית יוצרת קשרים בין תושבים ומצמיחה פעילות קהילתית סביב מטרה משותפת. "גינה קהילתית היא כל שטח אדמה שמטופח על ידי קבוצת אנשים. זוהי למעשה שותפות של אנשים המאמץים ומטפחים שטח פתוח נבחר בעיר, שיכול להיות בוסתן פרי, שטח בר או ערוגות לגידול ירקות", מספר קובי פלומבו (43) מתל אביב, מנהל עמותת 'גינות קהילה בישראל' מאז 2016.

איך הגעת לעסוק בתחום הזה?

"הנושא סיקרן אותי מאוד, בעיקר החשיבות הלאומית שיש לתחום הזה. לעיסוק בגינות קהילתיות הגעתי ממש במקרה, בעבר ריכזתי את הגינה

גינת מוזיאון הטבע בירושלים. צילום: אלן מרקין

גינת האחו הפורח, באר יעקב. צילום: מירי דהן

עם השנים אנחנו מנגישים את הידע, עוזרים לגייס כוח אדם, מארגנים מתנדבים, מקיימים פעילות נקודתית: למשל, לצורך ארגון ציוד גינה או שתילות, ומשתפים ידע בנושא תכנון הגינות. בנוסף אנחנו מחברים ומקשרים בין גורמים שיכולים לקדם ולחבר אנשים וקהילות נוספות כדי להקים גינות קהילתיות חדשות ולייצר מקום ירוק ונעים יותר."

יש פרויקט שריגש אותך במיוחד?
"פרויקט החממה הקהילתית" בשיתוף פעולה עם Treellion – ארגון שנוטע עצים ותקווה. החממות הללו מוקמות במסדות חינוך, בגינות קהילתיות ובפארקים עירוניים ולמעשה, בכל מסגרת שיש בה קהילה צמאה לידע ולקשר, ומתקיימות בהן פעילויות וסדנאות בנושאים כמו קיימות ומלאכה. בני ובנות הגיל השלישי מובילים את פרויקט החממה המקומי בעצמם כמרכזי חוסן קהילתיים, המפיגים בדידות, מייצרים עצמאות ומחדשים קשרים בין התושבים. אני רוצה לנצל את הבמה כדי לקרוא לקוראים להצטרף אלינו ולעזור בהקמת חממה כזו בכל עיר."

גינה יש את האופי שלה והמתכון המדויק והנכון עבורה. חשוב להקפיד על עקרונות אקולוגיים בסיסים בגינות, כמו שתילת צמחייה שחוסכת מים ועמידה יותר בפני מזיקים, טיפול בגינה בחומרים ידידותיים לסביבה וייצור קומפוסט מהפסולת האורגנית שמצטברת בגינה."

מה האימפקט?
"בגינה הקהילתית מתגלה החיבור בין האדם לאדמה ובין האנשים בתוך הקהילה סביב נושאי אקולוגיה וקיימות. נרקמים קשרים בלתי אמצעיים ופעילות משותפת למען המטרה: טיפוח שטח ירוק בקרבת ביתם. יש לגינה גם ערך כלכלי: כשיותר ירוק – ערך הנדל"ן עולה. בנוסף, השטחים הירוקים משמרים מגוון ביולוגי של חיות, לדוגמה תנים, קיפודים, ציפורים, פרפרים, חרקים ועוד. יש כאן גם מענה חשוב מאין כמותו למשבר האקלים, העצים ששותלים בגינות מייצרים צל וסופחים את הגזים הרעילים שכולנו נושמים."

איך העמותה משתלבת בקידום גינות קהילתיות בישראל?
"בזכות הקשרים והתובנות שנצברו

להם את היכולות והכשרון לומדים תוך כדי תהליך ותורמים רבות לפרויקט, וזוהי תחושה נהדרת."

מי מממן את הגינות?

"העירייה נותנת את השטח, את תשתית המים, את ההכשרה והתמיכה המקצועית ואף עוזרת ברכישת זרעים ושתילים. ארגונים כמו העמותה שלנו ומשרד החקלאות, לצד פעילים אזרחיים, מעניקים כלים מקצועיים וידע רב שנצבר לאורך השנים."

מה מגדלים בגינה קהילתית?

"האופי והמבנה של הגינה נקבעים על פי הרצונות והצרכים של גרעין הפעילים בה. היא יכולה להיות מבוססת על מגוון צורות וסוגי גידולים: בערוגות אישיות או משותפות, ירקות העונה (בשני מחזורי גידול), פרחי בר, צמחי תבלין, צמחי מרפא או בוסתן עצי פרי או נוי."

יש מתכון לגינה מוצלחת?

"זה תלוי בהרבה פרמטרים שמשתנים כל הזמן: תנאי שטח, הקהילה המעורבת, הפעיל ה'משוגע' המפעיל את התושבים ומחבר ביניהם, מספר המתנדבים והזמינות וכאמור מימון הרשות המקומית. אני חושב שכלל

קובי פלומבו, 'גינות קהילה בישראל': 'התושבים יודעים די בקלות למפות את הצרכים והיוזמה הברוכה עשתה לה כנפיים. תושבים לקחו אחריות על המרחב הציבורי שליד ביתם והפכו שטחים מוזנחים לגן עדן עם גידולי פרי וירק ופינות ישיבה'

צילום: ניר כהן

גינת מוזיאון הטבע בירושלים, מרכז קיימות לכל תושבי העיר. צילום: אלן מרקין

4 גינות קהילתיות שקובי אוהב במיוחד

גן עדן כפרי בלב העיר | גינת דבורה בארון

ברחוב קטן וקסום בסמטה קטנה, שכמעט לא נראית לעין, תמצאו את גינת דבורה בארון – פינת חמד בלב תל אביב. הגינה הקהילתית הוקמה לפני כשמונה שנים ביוזמת התושבים ובסיוע הרשות לאיכות הסביבה וקיימות ועיריית תל אביב. הגינה מתוחזקת ומנוהלת על ידי הקהילה ולמענה ומשמשת מקום מפגש ומסגרת של פעילות משותפת בין גברים ונשים. הפעילות הבסיסית במקום היא חקלאית גננית, הכוללת עיסוק בשתילה וגידול של ערוגות ירק, צמחי תבלין, צמחי מאכל וכן גידול פרחי בר, במטרה להרחיב את

לקרב את כולם יחד. גינה קהילתית דבורה בארון

הכי יפה בעיר | הגינה הקהילתית במוזיאון הטבע

כאשר יזמי נדל"ן איימו לפגוע באופיו הייחודי של המתחם הירושלמי יוצא הדופן, הם פגשו קבוצת תושבים מהשכונה שהתנגדה בכל תוקף ליוזמה. למפגש הזה היה מנצח אחד: הטבע. הגינה הקהילתית שיצרו הפעילים במוזיאון הטבע בירושלים משלבת טבע עירוני והיסטוריה מיוחדת. הגינה הוקמה ב-2006 והיא אחת הגינות הקהילתיות הראשונות בישראל. פעילי המוזיאון שיקמו יחד תשתיות היסטוריות של טרסות, בריכות נוי ובור מים גדול והקימו בושתן משגשג עם שפע של פינות חמד, מתחמי ישיבה והתרגעות ומתקני פעילות לילדים ולמבוגרים. הגינה הקהילתית התפתחה במרוצת השנים כמרכז קיימות לכל תושבי ירושלים, המשלב יוזמות ופעילויות קהילתיות וחינוכיות מגוונות עם טיפוח ערכים וטכניקות של חיים מקיימים לטובת תושבי העיר. בגינה מגוון גדול של עצי פרי ועצי נוי, מרכז הדגמה לגידול צמחי מאכל בבית, מרכז קומפוסט שכונתי למחזור פסולת אורגנית וגלריה בטבע וכן יצירות אומנות מחומרים מהטבע ומחפצים ממוחזרים. פעילי הגינה מקיימים בה שפע פעילויות ומפגשים קהילתיים לכל הגילאים, שבהם משתתפים תושבים מהשכונה ומכל העיר.

המגוון הביולוגי של החרקים. המקום מתהדר בהקמת מלון חרקים: מבנה המאפשר מגוון בתי גידול לסוגי חרקים שונים, שבו כל חרק יכול למצוא את המערכת האקולוגית המדויקת עבורו: חשוך, לח, בוצי או מואר. בר טל, מרכז הגינה ובין מקימיה, מספר שכל יום נכחדים מאות סוגי חרקים ('דינוזאורים קטנים'); הם שאחראיים על פירוק האשפה והם שמסייעים למזון לגדול. "בלי חרקים – אנחנו אבודים", הוא אומר. לא רק צמחים מגדלים כאן; הרעיון לייצר קהילה אמיתית, חיי שכנות סולידריים ונעימים תוך הפחתת בזבז משאבי טבע וצמצום פסולת, הוביל את החברים ליוזמה נהדרת: 'הארון של דבורה', ארון נתינה שנוצר מתוך רצון לשתף, ללא עלות, בפריטים שעוברים מיד ליד, תוך הבנה שלרובנו יש חפצים, ספרים ובעיקר הרבה מאוד בגדים שאין לנו שימוש בהם, היכולים לשמש שכן או שכנה. כל שבת אחרונה בחודש מתקיימת בגינה מסיבת החלפה קהילתית, במטרה להעביר הלאה חפצים ובגדים ולהתחדש באחרים. כאן שואפים לשים במרכז את הקהילה, תוך מחשבה יצירתית ויישום קיימות אמיתית, כדי לקרב את כולם: מבוגרים, ילדים ואנשים עם צרכים מיוחדים לעבודת האדמה, לקהילה ולביחד. וכמו שאומרים כאן: קיימות או נמות!

להשיב את הטבע לעיר.
גינת האחו הפורח בבאר
יעקב. צילום: מירי דהן

בקליפות איקליפטוסים, ספריית הרחוב בנויה מריהוט ישן שנזרק והגדרות עשויות מחומרי אריזה. הזרעים של פרחי הבר נאספים בכל שנה בגינה ונשתלים שוב. זהו מגרש משחקים של הטבע וחיבור לקהילה ואף למעגלי קהילה רחבים מסביב. "רצינו טבע מאחורי הבית, זמין, חינמי, תמים ופשוט. מקום שאפשר לדשדש בו במגפיים בשלולית, למצוא פעמוני גשם, לעקוב אחרי נמלים הסוחבות יחד גרגר ענק, לטפס על עצים ועל גבעות חמרה, לעשות טיול ערב כשהשמש שוקעת ואולי לראות קיפור מתעורר. רצינו שיהיה גם לנו, המבוגרים, טבע במרחק הליכה, עם חילופי עונות מרגשים וחורשה שקטה שאפשר לשכוח בה שאתה בלב העיר. חלמנו להשיב את הטבע ורצינו להנביט אכפתיות ושותפות, להשפיע על המרחב שלנו בעיר, לעשות מקום (place making) לקהילה", אומרת מירי דהן, רכזת הגינה המיוחדת הזו. 'האחו' הצמיח קהילות רבות סביבו – אנשי מפגש הגינות של ימי שלישי ושאר מתנדבי האחו: ילדי 'מחויבות אישית' מהתיכונים, נשות המדיטציה השבועית ב'מקום לשקט', האנשים מהקהילה שמעבירים מפגשים ללא תשלום, ילדי גנים, ובתי ספר, חוגי סיור של החברה להגנת הטבע, משתתפי 'ילדים באחו הפורח' שזורעים ושותלים במקום, קבוצות רוכבי אופניים, חובבי פרחי בר ועוד. ב'אחו' אפשר להתבונן מסביב, לרוץ, לטפס, להתחמם בשמש על ספסל, לקחת ספר מספריית הרחוב, לספר סיפור מספריית גמד האחו או סתם ללכת בשביל ברגלים יחפות. ●

מרחב של טבע עירוני בתוך חורשה שכונתית מקיימת, תחת החזון שקראנו לו 'גינת יער', מגרש משחקים טבעי, אי מוגן, מוצל וירוק בלב השכונה ובה עצי פרי, ירקות וצמחים, תוך שיתוף הקהילה על כל רבדיה". פרט לגידול צמחים דואגים לגדל כאן קהילה. במקום התקיימה סדרת מפגשים 'שכנים מלמדים שכנים', שבמהלכה כל שכן לימד את התחום שבו הוא עוסק, מוביל או אוהב. השיתוף והמפגש בגינה העמיק את מידת האכפתיות והחיבור לצד לימוד והעשרה והרחבת המעורבות והאחריות של הקהילה. את הגינה הקימו פעילים שהשתתפו בפרויקט 'שכונה מקיימת' בהובלת נעה רגב, שלקחו יחד זרע צמח והפך לגינה קהילתית לתפארת.

פיסת טבע בלב העיר האחו הפורח

בבאר יעקב תמצאו את 'האחו הפורח', גינה קהילתית של פרחי בר ועצי בוסתן ארצישראליים שהוקמה על ידי 'פורום נשים', שחלקו חלום משותף – להקים פיסת טבע בלב העיר. את הפרויקט הקימו הנשים היזמיות לפני כ-12 שנה בשטח מוזנח סמוך לביתן. יחד עם הקהילה שנרתמה בהתלהבות הם ניקו, אספו פסולת, הכשירו את הקרקע, זרעו זרעים, טיפחו והשיבו למקום שלל פרחי בר, שצבעו את השטח בצבעים מרהיבים. קיימות ושיתוף קהילתי עומדים בבסיס הקמת הגינה; כאן משתמשים באופן כמעט בלעדי בחומרים ממוחזרים – השבילים תחומים באבני מדרכה ישנות ומצופים

בגינה הוקם 'קפה גינתי', בקתת עץ מקסימה המשמשת מקום מפגש קהילתי להרצאות, לסדנאות, למופעי מוזיקה ותיאטרון, לאירועים שקשורים לחגי ישראל ועוד. ב'קפה גינתי' נמצא גם מרכז קהילתי להשאלת כלי גינות ונגרות לתושבים וספרייה קהילתית להשאלת ספרים. כמו כן הקימו במקום 'סככה סולארית', בקתת עץ שבה מתקיימות שלל פעילויות חינוכיות וקהילתיות. אין ספק שמקום מסוג זה מרומם את הלב, מקרב את הביחד ומנגיש עשייה וחינוך למען עתיד טוב יותר לאדם, לקהילה ולעולם כולו.

מגרש משחקים טבעי גינת יער קהילתית

המרחב הירוק הכמעט אחרון שיצרו תושבי הדר יוסף ובראשם מובילי הגינה, איילת בכר ואיליה שקדי, בשכונה שעוברת התחדשות עירונית אינטנסיבית, הוא פשוט קסם. גינת היער הקהילתית נמצאת בתוך מובלעת של בנייה נמרצת, במרחב צפוף ופעיל, ומקבעת את הטבע העירוני כאופציה הכרחית ובתקיימה במרחב המגוון של השכונה והקהילה ההטרוגנית שבתוכה. הגינה הוותיקה, אשר פועלת 11 שנים, נמצאת בשטח מהאחרונים של טבע עירוני בשכונה. "זהו שטח לא מעובד ולא מעוצב וזה היופי", אומרת איילת בכר רכזת הגינה. "הרעיון שלנו לייצר

גינת היער
קהילתית בהדר
יוסף. צילום:
איילת בכר

